

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

AHLEFELDT'ERNE PAA TRANEKÆR

Af ALBERT FABRITIUS

Første Gang Tranekær nævnes i de skriftlige Kilder er i 1231, da Langelandslisten i Kong Valdemars Jordebog blandt Jord, som tilhører Kronen, omtaler 7 Mark Sølv i »Trannækyær«.

Paa dette Tidspunkt har imidlertid, som arkæologiske Kilder vidner, Tranekær Slot ligget paa den høje Banke med vid Udsigt over Havet til begge Sider. Hvorledes dette Borganlæg har taget sig ud dengang, kan vi kun slutte os til; de endnu bevarede Bygningsrester — i den nordlige Fløj staar de gamle Mure helt op i anden Etage — viser med de tykke Teglstensmure og romanske Vinduesaabninger hen til Valdemarstiden, Begyndelsen af det 13. Aarhundrede, som det sandsynligste Tidspunkt for Borgens Opførelse eller maaske snarere Anlæggets Udbygning.

Noget senere nævnes Tranekær sammen med Svendborg og Skelskør som Hertug Abels Arvegods, og fra ham kom det til Sønnen Hertug Erik (d. 1272); 1287 udstedte hans Søn Valdemar IV, Hertug af Sønderjylland, paa Tranekær Slot et Beskyttelsesbrev for Borgerne i Svendborg og de ældste bevarede Privilegier for Rudkøbing Købstad. Valdemars Broder Erik Langben, Hertug af Langeland (d. 1310), sad vistnok i sine sidste Aar paa Tranekær Slot, som derefter tilhørte hans Enke Sophia af Rosenberg.

Først 1367 vendte Langeland, ganske vist kun som Pant, tilbage til Kongen, og i de følgende to Aarhundreder op til 1580 residerede en lang Række kongelige Lensmænd og Panteherrer paa det gamle befæstede Hus. 1645 tvang imidlertid Finansnøden Christian IV til paany at pantsætte Tranekær Len, som han overdrog Overstatholderen Rigs greve Christian Rantzau (1614—63) som Sikkerhed for et Laan paa 50.000 Rdlr., som denne under Torstensson-Krigen havde forstrakt Kronen med, og der-

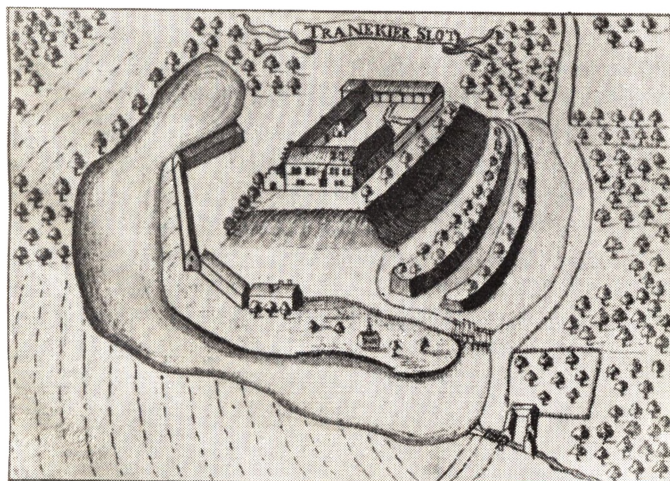
med gled Tranekær om ikke formelt, saa dog reelt ud af Kongens Haand.

1654 forhøjedes Pantessummen med de paaløbne Renter til 62.000 Rdlr. Specier, og 1659 overdrog Grev Rantzau Pantebrevene til sin Svigersøn Grev Frederik Ahlefeldt til Søgaard, der 9. August 1659 fik Kongens Følgebrev til Bønderne.

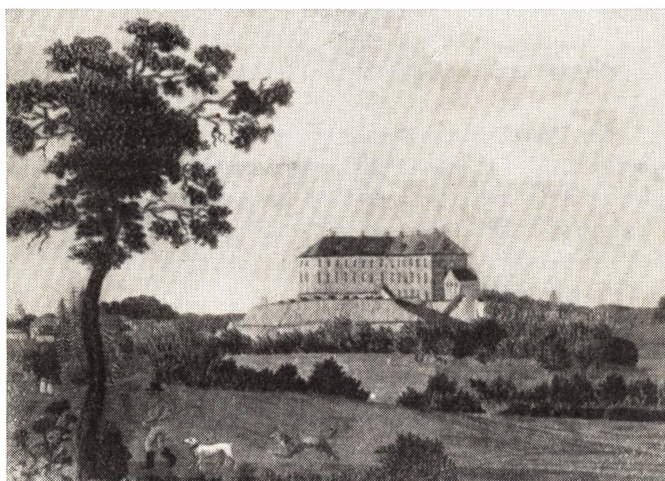
Frederik Ahlefeldt (1623—86) fødtes 1623 paa Søgaard som Søn af Frederik Ahlefeldt til Halvsøgaard, Grøngrøft og Aarup og hans første Hustru Birgitte Ahlefeldt, der var Arving til den anden Halvsøgaard. Frederik Ahlefeldt, eneste Søn i et velstaaende sønderjysk Adelshjem, fik en glimrende Opdragelse, som han afsluttede med den obligatoriske Rundrejse under en Hofmesters Ledelse.

Hans Udenlandsrejse, der strakte sig over en lang Periode (1645—51), gik til Tyskland, Holland og Nederlandene, og selv om der ikke er bevaret nogen Oplysning om hans Studier, fremgaar det dog klart af hans senere Indsats, at han grundigt har kastet sig over Juraen og Statsvidenskaberne — de Fag, som unge adelige, der forberedte sig paa administrativ Gerning, fortrinsvis lagde sig efter, men samtidig erhvervede Ahlefeldt, der i Kraft af sin Rigdom og Afstamning fra en af Hertugdømmernes fornemste Ætter færdedes i de højeste Kredse i Udlandet, en Lethed og Elegance i Optræden, som gjorde ham velegnet til at spille en Rolle i Livet ved det danske Hof. Om hans stolte og opbrusende Sind — »vild som en Ahlefeldt«, sagde man — vidner hans talrige Stridigheder og Dueller i Amsterdam og Paris og ikke mindre den romantiske Bortførelse af Statholderen Grev Rantzaus Datter.

Efter sin Hjemkomst fra Udlandet tilbragte Ahlefeldt nogen Tid hjemme, hvor Fædrengaarden var blevet ødelagt og afbrændt af Torstenssons Knægte, men snart efter søgte han til København, og i Maj 1654 udnævntes han til

Tranekær Slot Aar 1690.

Tranekær Slot Aar 1822.

kongelig Overskænk; sammen med Fætrene Hans Ahlefeldt til Stendorf og Frederik Ahlefeldt til Maslev støttede han sig indenfor Hoffet især til Dronningen, og »Kredsen af Ahlefeldt'er« opnaaede ad denne Vej en ikke ubetydelig Indflydelse.

Imidlertid forelskede den 33-aarige Mand sig i Grev Rantzaus knapt 16-aarige Datter Dorothea Margrethe, og støttet af hendes Moder bortførte han hende og lod sig vie til hende i en holstensk Landsbykirke 2. Juledag 1656.

Skønt Bejleren tilhørte en Slægt, der i Anseelse og Indflydelse rivaliserede med Rantzau'erne, skønt han som Arving til begge Halvsøgaarde og adskilligt mere sønderjysk Gods var en særdeles velsitueret Mand og dertil af Uddannelse og Evner prædestineret til at spille en fremtrædende Rolle, var Partiet dog for ulige for den hovedrige og til det yderste forfængelige Grev Rantzau. Han har vel tiltænkt sin Datter et mere straalende Parti og nægtede at se Parret, da han blev stillet overfor et fait accompli.

Ahlefeldt mistede sin Hofstilling og faldt i Unaade hos Kongen, hvem Dronningen dog snart fik formildet, og det var sikkert ved Kongeparrets Mellemkomst, at Forsoningen med Grev Rantzau kom i Stand. Hverken Regeringen eller han havde under de vanskelige udenrigspolitiske Forhold Raad til at give Afkald paa en saa betydningsfuld Kraft som den unge Ahlefeldt. Han udnævntes til Landraad i Hertugdømmerne og i Oktober 1657 til Generalkrigskommissær, i hvilken Egenskab han under den første Svenskekrig havde Ansvaret for de holstenske Fæstningers Proviantering. Efter Roskildefreden overdrog Kongen ham og Henrik Rantzau i Foraaret 1658 at føre Forhandlingerne i København med de gottorpske Udsendinge, hvorunder det i væsentlig Grad skyldtes ham, at den endelige Traktat anerkendte Kongens Ret til Halvdelen af det slesvigske Kapitelsgoods og den fortsatte Bestaaen af Unionen af 1533.

Forhandlingerne, der havde haft et stormende Forløb, befæstede hos Ahlefeldt det Nag til Gottorper-Regeringen, som prægede især de Rantzauske Kredse indenfor den holstenske Adel, og som vel væsentligst var baseret i det Grundsynspunkt, at Hertugdømmerne økonomisk og prestigemæssigt stod sig ved Forbindelsen med Kongeriget — Modsætninger, der i denne Tid yderligere var skærpet derved, at Gottorper-Regeringen fortrinsvis støttede sig paa borgerlige Elementer.

Efter Genoptagelsen af Svenskekrigen sendtes Ahlefeldt gentagne Gange i diplomatiske Missioner, saaledes især til Forhandlinger med Kurfyrsten af Brandenburg, og senere i 1660, til Fredsforhandlingerne med Gottorper-Hertugen.

Trods meget smaa Resultater af sine hidtidige Sendelser fik Ahlefeldt dog straks efter betroet den vigtige Mission til England i August 1660, hvorunder det lykkedes ham at faa genoprettet det under Cromwell afbrudte Forhold mellem de to Riger og i 1661 at faa sluttet en Alliance- og Handelstraktat.

Som en af Tidens monarkiske Tanker gennemsyret Mand blev Ahlefeldt en fremtrædende Støtte for den unge Enevælde i Danmark. Efter Hjemkomsten fra England udnævntes han til Statholder i København og Assessor i Statskollegiet, hvor han i Samarbejde med Svigerfaderen fik Hovedindflydelsen paa de udenrigske Sager. Efter Svigerfaderens Død i 1663 arvede han Stillingen som

Statholder i Hertugdømmerne, hvor han ikke mindst i Forholdet til Hertugerne arbejdede kraftigt for Kongens Sag. Efter Frederik III's Død i 1670 dannede Ahlefeldt, som 1665 var blevet optaget i rigsgrevelig Stand og havde erhvervet sig lothringske og elsassiske Godser (Rixingen m. v.), sammen med Gyldenløve og Griffenfeldt det Triumvirat, som — efter at Ahlefeldt havde styrtet Gabel — delte Magten mellem sig. I de følgende Aar opholdt Ahlefeldt sig fortrinsvis i København, hvor han som Medlem af Statskollegiet og det nyoprettede Gehejmerraad atter fik væsentlig Indflydelse paa Udenrigspolitikken, og efter Griffenfeldts Fald fik han som Storkansler en dominerende Stilling i dansk Politik.

Udsoningen mellem Frederik Ahlefeldt og hans Svigerfader i Slutningen af 1650'erne fik et synligt Udtryk i Overdragelsen til Ahlefeldt af Pantebrevene paa Tranekær Len og en kontant Medgift paa 25.000 Rdlr.; det sidste var i Øjeblikket det værdifuldeste, idet Tranekær var taget af Karl X Gustav og af ham overdraget Corfitz Ulfeldt. Ved Fredsslutningen kom det jo imidlertid tilbage, og ved Lenenes Omdannelse til Amter i 1660 udnævntes Ahlefeldt naturligt til Amtmand over Tranekær Amt.

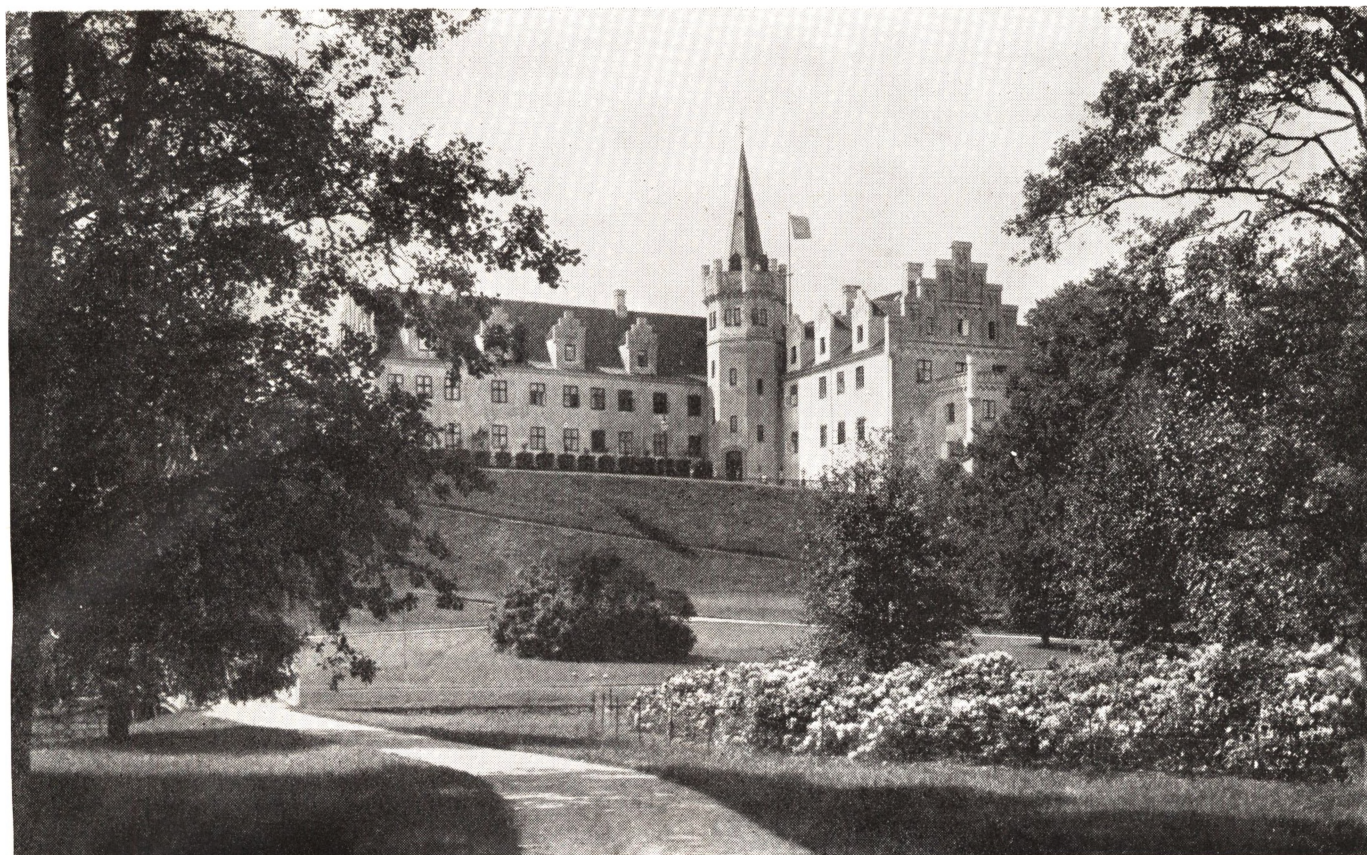
Efter Rantzaus Død i 1663 blev Ahlefeldt ved den derved erhvervede Arv en af Landets rigeste Mænd, han købte store Godser i Sønderjylland og Holsten og boede i lange Tider paa Graasten, som han opbyggede med fyrstelig Prægtighed.

Til Tranekær stod han endnu ikke i noget nærmere Forhold. Godset var blevet slemt medtaget under Svenskernes Hærgen, og da der lige efter Tronskiftet i 1670 var Tale om at indløse det, udtrykte Ahlefeldt sin Tilfredshed med at slippe af med det tabbringende Pant. Dette blev imidlertid ikke til noget, og naar man ser hen til den Magtstilling, Ahlefeldt snart efter kom til at indtage, maa man betvivle Oprigtigheden af hans Ønske. 20. Juni 1672 optoges han i den danske Grevestand, og Tranekær Amt overdroges ham som arveligt Grevskab under Navnet Langeland, hvorefter han kaldte sig Greve af Ahlefeldt til Langeland og Rixingen.

Godset omfattede da i alt lige ved 2600 Tønder Hartkorn, hvilket med den Pris, Kronen sædvanligvis fastsatte ved Udlæg til sine Kreditorer i denne Tid — 50 Rdlr. pr. Td. Htk. — gav en samlet Værdi af 130.000 Rdlr. Ahlefeldts Fordringer beløb sig med de stadigt paaløbne Renter til omtrent 81.000 Rdlr., men det Overskud, som Kongen saaledes forærede ham, har dog næppe haft omtrent 50.000 Rdlr.s Værdi. Godset havde som nævnt lidt en Del under Krigen, og meget af det var endnu øde, og her til kommer, at Kronens Pris vist i Almindelighed maa betragtes som ikke ufordelagtig for Debitor.

Frederik Ahlefeldts store Besiddelser udenfor Langeland, hans Virksomhed som Statholder og Diplomat og senere som Storkansler medførte, at han var en sjælden Gæst paa Tranekær, men det blev til Gengæld det Sted, hvor han ifølge sin testamentariske Bestemmelse kom til at hvile. Da han i en Alder af 63 Aar og som Landets første Mand efter Kongen 7. Juli 1686 døde i København, blev hans Kiste to Aar senere ført til Tranekær, hvor hans rigt forsirede Sandstens-Sarkofag endnu er at se.

Efter at Dorothea Margrethe Rantzau i 1665 var død i Itzehoe og ligeledes begravet i Tranekær Kirke, giftede Grev Ahlefeldt sig 1668 paany med Grevinde Marie Elisabeth Leiningen-Dagsburg, der overlevede ham til 1724.

Tranekær Slot, som det ser ud i Dag, efter Restaureringen i 1863.

Chr. Traberg fot.

I første Ægteskab havde han Sønnen Greve *Frederik Ahlefeldt* (1662—1708), der efter hans Død tiltraadte Besiddelsen af Grevskabet Langeland og desuden arvede de sønderjyske Godser. Ogsaa han havde sit egentlige Hjem paa Graasten Slot, men han førte i øvrigt en noget omflakkende Tilværelse. 1681 var han blevet udnævnt til Kammerherre og Landraad, 1683 blev han Vicestatholder i Hertugdømmerne, og han brugtes undertiden til mere repræsentative diplomatiske Sendelser. 1689 udnævntes han til Oberst, og det følgende Aar deltog han i Felttoget ved Rhinen ved den kejserlige Hær, dog vist uden egentlig Kommando. De følgende Aar førte han det danske Infanteri i det Tropicontingent, Kejseren havde lejet af Christian V. Efter Freden i Rijswijk 1697 vendte *Frederik Ahlefeldt* tilbage til Statholderskabet i Hertugdømmerne, men derpaa deltog han under det kortvarige Felttog i 1700 paany i Krigsbegivenhederne, dog uden større Held; det sachsiske Hjelpekorps, som han skulde føre til Holsten, blev splittet af Lüneburgerne og maatte vende tilbage. 1701 udnævntes han til Generalløjtnant, og i de følgende Aar var han navnlig optaget af sin Godsadministration og af at bygge Graasten Slot færdigt. 1706 blev han næstkommanderende over det danske Hjelpekorps i kejserligt Sold i Ungarn og 1707 General af Infanteriet. Han døde allerede Aaret efter i Regensburg.

Ahlefeldt, der havde arvet Morfaderens store Forfængelighed, men hverken hans eller Faderens glimrende Begavelse, kom ikke til at spille nogen Rolle i dansk Militærhistorie. Da begge hans Ægteskaber, først med Christian V's Datter Comtesse *Christiane Gyldenløve*, dernæst med Armgaard *Margrethe Reventlow*, Storkansler *Grev Conrad Reventlows* Datter, var barnløse, gik Grevskabet Langeland over til hans Halvbroder *Grev Carl Ahlefeldt*.

Carl Ahlefeldt var Storkanslerens eneste Søn i hans andet Ægteskab med *Grevinde Leiningen-Dagsburg* og fødtes 25. April 1670 paa Hartenburg. Hans Uddannelse under den store Rejse blev ledet af *Nikolaj Henrik Masius*, og efter Hjemkomsten 1686 blev han knyttet til Hofet, i hvis Tjeneste han tilbragte en stor Del af sin Tid, og hvor han synes at have gjort udmærket Fyldest. 1692 ledsagede han *Kronprins Frederik (IV)* paa Rejsen til Tyskland, Frankrig og Italien, og 1696 betroede Kongeparret ham Posten som *Governør og Hofmester* for *Prins Carl*, et Hverv, som han efter de fra *Dronning Charlotte Amalie* bevarede Breve at dømme skilte sig fra paa udmærket Maade. *Dronningen* nærrede stor Tillid til hans heldige Indflydelse paa den unge *Prins*, og efter Hjemkomsten i 1699 betroede man ham en Række høje Hofstillinger. 1699 blev han *Overkammerherre* og *Overhofmester* paa det ridderlige *Akademi*, som *Christian V* faa Aar i Forvejen havde oprettet i *København* for at ned sætte *Udenlandsrejsernes* Varighed, og 1700 blev han *Overstaldmester*.

Sammen med *Christian Gyldenløve* kom *Carl Ahlefeldt* til at høre til *Frederik IV's* nærmeste *Omgangskreds*, og fra 1704 gled han ind i høje administrative Stillinger; saaledes blev han 1704 *Præsident* for *Kommercekollegiet*, og 1710 kom han ind i *Konseillet*, men efter at *Frederik IV* havde sluttet *Forbindelsen* med *Anna Sophie Reventlow* og derved knyttedes nærmere til den *Reventlow-Holsteinske Kreds*, dalede *Carl Ahlefeldts* *Indflydelse*, og 1712 maatte han forlade *København* for at overtage Posten som *Statholder* i *Hertugdømmerne*, hvor han forblev til sin Død i 1722.

Foruden *Grevskabet Langeland* fik *Carl Ahlefeldt* dels efter *Faderen*, dels efter sine tidligere afdøde to Halv-

Storkansler, Grev Frederik Ahlefeldt til Langeland og Rixingen (1623—1686). Efter Maleri af d'Agar.

Statholder, General Grev Frederik Ahlefeldt til Langeland (1662—1708).

Generalmajor, Grev Christian Ahlefeldt-Laurvig til Langeland og Laurvig. (1732—1791).

brødre Søgaard, Graasten, Grøngrøft og Aarup, alle i Sønderjylland, og die Wildniss ved Glückstadt. 1703 købte han yderligere en Del af det Kalundborgske Kron-gods af Marselis og oprettede Hovedgaarden Østrup, det senere Lerchenborg. Endelig byggede han som Lystejendom udenfor København Sorgenfri Slot. Trods disse store Besiddelser og store Indtægter af Embederne var hans Formueomstændigheder saa slette, at hans Bo maatte erklæres konkurs, og alle Godserne sælges.

Grevskabets første 50 Aar fik saaledes deres fælles Præg ved de tre første Besidderes fjerne Stormandsstillinger, der nødvendiggjorde deres Ophold borte fra Øen og medførte en ved slet Administration og ødselt Forbrug i Forbindelse med Krig, Pest, Kvægsyge og Misvækst stadig fremadskridende økonomisk Misère. I 1722 var Grevskabet Langeland saa forgældet, at der næppe var en Ko, som ikke var belaant. Nu var Godssets Indtægter heller ikke særligt store; Nettoindtægten angives i 1699—1700 til 3219 Rdlr., og Forrentningen har saaledes næppe været væsentlig over 3 pCt., i hvert Fald viste Forsøg paa at forpagte Godset bort sig ganske frugtesløse. Med dette fulgte ogsaa et fremadskridende Forfald paa Bygningerne, ikke alene kom Godssets Kirker efterhaanden i en saa miserabel Tilstand, at Biskop Kingo maatte sende Storkansleren en alvorlig Henstilling om Forbedringer, men ogsaa Hovedbygningen forfaldt aldeles.

Aaret 1722 kom til at betegne Vendepunktet i Grevskabets Historie, ikke blot fordi Spredningens Tid nu var forbi, og en samlende Natur søgte at raade Bod paa sine Forgængeres Synder, men tillige fordi Tranekær nu blev Besidderens Hjem. Blev Lensgrevernes Stilling fra nu af beskudnere end i de tre første Besidderes Tid, saa vandt de dog derved til Baade saavel for Slægten som for Øen fastere Tag i dens Jord.

Grev *Frederik Ahlefeldt* var født 29. December 1702 i København og var saaledes endnu ikke 20 Aar gammel, da han i 1722 efter Faderens Død overtog den udmarvede Besiddelse. 1723 udnævntes han til Kammerherre og 1724 til Kaptajn i Kronprinsens Regiment, hvorfra han 1728 forsattes til Livgarden, men hans Karriere standsedes

derpaa med hans Udnævnelse til Oberstløjtnant i 1730, idet hans Ægteskab med Bertha von Holstein kostede ham Kongens Naade. Christian VI var ham heller ikke bevaagen, og i hele denne Konges Regeringstid holdt Ahlefeldt sig borte fra København. Efter Christian VI's Død opnaaede han gennem Grev Moltke atter Forbindelse med Hoffet, 1747 udnævntes han til Generalmajor, 1750 besøgte Kongen ham paa Tranekær, 1754 blev han Generalløjtnant og gjorde som saadan Tjeneste ved Hæren, der samledes i Hertugdømmerne i 1758. 1761 fik han Kommandoen over de i Holsten staaende Rytterregimenter, og da St. Germain Aaret efter rykkede frem mod Russerne, fik Ahlefeldt Ledelsen af Reservens, der stod opstillet ved Lübeck. Efter Afblysningen af den truende Krig nedlagde Ahlefeldt sin Kommando og trak sig tilbage til Langeland.

Han havde taget Lære af Faderens Ulykke, og udstyret med en god Portion Fornuft og medfødt økonomisk Sans opnaaede han snart en praktisk administrativ Dygtighed, der bragte de sunkne Finanser paa Fode. Allerede Storkansleren var begyndt at oprette Mejerigaarde paa Godset efter holstensk Mønster, en Bevægelse, der fortsattes efter hans Død, dels ved Sammenlægning af øde Gaarde, dels ved Afbrydningen af hele Landsbyer; dette sidste standsede dog efter det 1725 fornyede Forbud mod Nedlæggelsen af Bøndergaarde. Paa dette Tidspunkt var der otte Mejerigaarde, som Godssets Bønder skulde gøre Hovarbejde til i Stedet for til Slottets Ladegaard alene; dette betød for Bønderne den Fordel, at Hovvejene væsentligt forkortedes, men denne Fordel opvejedes rigtignok tungt af den Forøgelse af Hoveriet, som det samtidig betød. De Sager, der rejstes, viser imidlertid, at Grevskabet Langelands Bønder i det store og hele var bedre stillet end mange af deres Standsfæller. Det omtalte holstenske Mejerigaardssystem kom først under Frederik Ahlefeldt ind i faste Rammer; hans Evne til at vælge de rette Folk ud gjorde, at Gaardene blev besat med dygtige Forpagtere, som ikke alene øgede Godssets Indtægter væsentligt, men ogsaa selv blev velstaaende Folk. Der indførtes Kløverbrug, og i det hele forbedredes Driften, hvad der igen

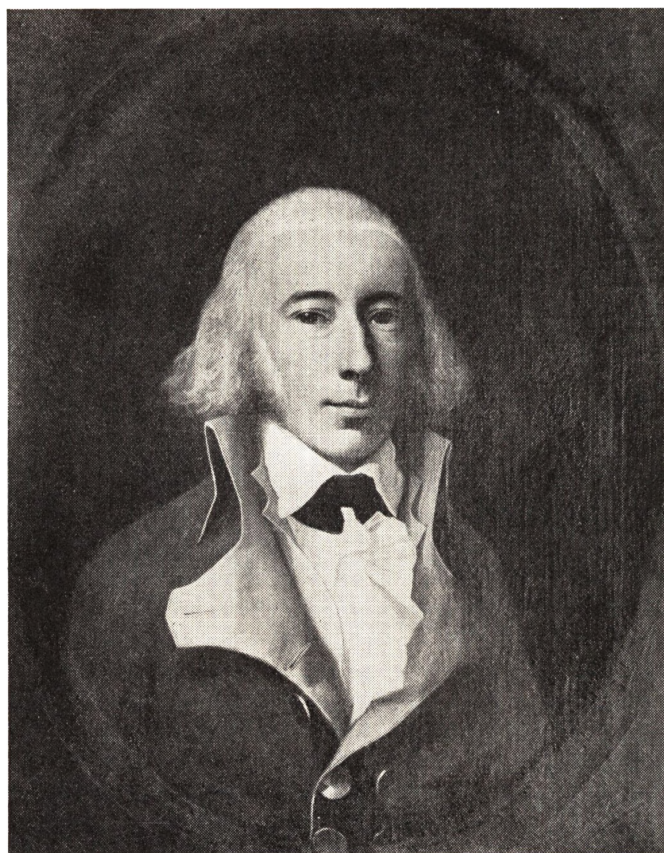
fik Virkninger ud over hele Øen. Med Rette blev der sagt om Grev Frederik Ahlefeldt ved hans Død, at han havde »gjort Langeland frugtbart ved vise Foranstaltninger, som andre saae og efterlignede til deres Fordel«.

Selve Godsdriften var imidlertid kun en af de mange Opgaver, hvis Løsning trængte sig paa. Der var meget Arbejde at gøre ved Bygningerne, og Byggevirkksomheden paa Langeland maa i hans Besiddertid have været oppe paa et Maksimum. De forfaldne Kirker — hvor Lofterne truede med at styrte ned i Hovedet paa Menigheden — blev grundigt istandsatte, og det ødelagte Slot gjort beboeligt. Da Storkansleren overtog Tranekær, var Slottet, som ikke havde været beboet siden den sidste kongelige Lensmand i 1645 overleverede det til Christian Rantzau, ganske ruineret efter Svenskekrigen; det bestod da af et Bygningskompleks, som dannede en aflang Firkant, omgivet af dobbelte Grave, hvorover Vindebroen førte, og domineret af et Taarn, som senere nedbrændte. Nogen Istandsættelse var vel foretaget under de tre første Besiddere, men alligevel var en gennemgribende Restauration nødvendig. Frederik Ahlefeldt gik radikalt til Værks, flere af Bygningerne blev nedrevet, saaledes at Gaarden kom til at bestaa af de endnu staaende to Fløje, den nordlige og den vestlige, som er bygget sammen og danner en ret Vinkel.

Fra Konsolideringen af Godset og Bygningerne vendte Frederik Ahlefeldt sig til sin Slægts økonomiske Forhold, som han søgte at stabilisere ved yderligere Godskøb til Erstatning for, hvad der var mistet. Erhvervelserne lagde han dog ikke ind under Grevskabet, men beholdt dem foreløbig som allodiale Besiddelser. 1731 købte han Vestergaard, 1749 Halvparten af Holmegaard og Lykkes-

General, Grev Frederik Ahlefeldt til Langeland (1702—1773).

Generalmajor, Grev Frederik Ahlefeldt-Laurvig til Langeland og Laurvig (1760—1832). Efter Maleri af Jens Juel.

holm, hvis anden Halvpart han erhvervede 1755, Strynø og Kalv købte han 1753 og endelig 1764 Broløkke. Af disse Gaarde, suppleret med Tryggelev og Fodslette Kongetiender (ialt 470 Tdr. Hartkorn) oprettede han 1765 Stamhuset Ahlefeldt til sin Families »Conservation, Gavn og Bedste.«

Som Amtmand fik Ahlefeldt Betydning for Langeland ved Gennemførelsen af Forordningen af 1739 om Skolevæsenet. Det skyldes i væsentlig Grad ham, at Landsby-skolevæsenet paa Langeland fik en samlet og forholdsvis god Ordning. De strenge pietistiske Kirkeforordninger gennemførtes overordentlig lemfældigt paa Øen, og heri synes Ahlefeldt og Amtmand Adeler at have faaet Støtte af Præsterne, af hvilke flere af de af Ahlefeldt ansatte dog selv tilhørte den pietistiske Retning. Ahlefeldt stod derimod som en Mand af den gamle Skole og med en lærd latinsk Opdragelse Pietismen lige saa fjernt, som han stod Christian VI, men var dog paa den anden Side tiltalt af de pædagogiske Strømninger og den Sans for det almennyttige, som helt skulde dominere en senere Tidsalder. Hertil kom hans ophøjede Egenraadighed — han har i Absolutismens Aand følt sig som regerende Fyrste paa Langeland og har været besjælet af denne Blanding af Enevælde og Patriarkalskhed, der betragtede de undergivnes Lydighed som grundfæstet i selve Retsordenen, som dens nødvendige Basis. Nogen blid Herskertype har Frederik Ahlefeldt ikke været, ogsaa Bedstefaderens heftige Sind var en Del af hans Arvelod, men han har dog forenet disse Egenskaber med baade Retsindighed og Velvilje, og det økonomiske Opsving, som karakteriserer hans Periode, kom i høj Grad ogsaa hans Bønder til gode.

Da Grev Frederik Ahlefeldt 18. April 1773 lukkede sine

Øjne paa Tranekær, gik hans rige Besiddelser over til hans eneste Barn Sønnen Christian Ahlefeldt, som, efter at han 1783 gennem sin Farmoder Grevinde Ulrikke Antoinette Danneskiold-Laurvig havde arvet Grevskabet Laurvig, fik Patent paa Navn og Titel som Greve Ahlefeldt-Laurvigen.

I sin Ungdom havde Grev *Christian Ahlefeldt-Laurvig*, der var født 17. Maj 1732, gjort Tjeneste som Officer. Han blev 1777 Generalmajor, men havde ellers tilbragt sin meste Tid paa Bjørnemose, som han fik med sin Hustru Elisabeth Juel til Stamhuset Lundsgaard. Han havde fra Ungdommen en Del Gæld, og Erhvervelsen af Laurvig, der var stærkt belaaet, hjalp kun til at øge hans Vanskeligheder. Som Godsejer og Embedsmand fulgte han i Faderens Fodspor, men da hverken hans Evner eller Dannelse stod paa Højde med Forgængerens, blev det væsentligst Skyggesiderne, der traadte frem. Overfor Tidens Frihedsrørelser stod han fuldstændigt uforstaaende, Mænd som Bernstorff, Reventlow og Colbiørnsen var i hans Øjne rene Samfundsnedbrydere. »Varer det ved« — skrev han i 1789 — »henter Djæveln alle Grevskaber, Baronier og Adelsmænd, nu skulle vi alle blive Bønder«. Udskiftningen paabegyndtes dog ogsaa paa Langeland i hans Tid, men først efter hans Død, 9. Oktober 1791, tog Bevægelsen Fart.

Hans Søn og Efterfølger Greve *Frederik Ahlefeldt-Laurvig*, bedst kendt under sin Titel Generalen, er en af de mærkeligste Skikkelser i Grevskabets Historie. Han var født 17. November 1760 paa Bjørnemosegaard og blev fra sit 7. Aar opdraget hos Bedstefaderen paa Tranekær, der gav ham en omhyggelig Uddannelse, men dog ikke fik lært hans ustadige Natur Værdien af egentlig Arbejde. Tolv Aar gammel blev han indskrevet ved Kiels Universitet, og paa senere Studie- og Fornøjelsesrejser har han erhvervet sig nogle Kundskaber i Medicinen, uddannet sig ved omfattende Læsning af Tidens franske og tyske Litteratur og udviklet, som Lütken skriver, »en fin Verdenstone som en komplet Gentilhomme med Manerer fra Versailles og Idéer fra Voltaire«. Den moderne franske Skepticisme passede til hans lette og nydelseslystne Sind. Galante Eventyr, Teater og Musik var hans dyre Passioner.

Efter Tidens Skik fik han allerede 12 Aar gammel Patent som Løjtnant ved det franske Regiment Deux Ponts i Strasbourg, 1774 fik han dansk Ritmesterpatent, og 1782 — 22 Aar gammel — begyndte han at gøre Tjeneste ved sit Regiment, hvor han som en galant og sorgløs Officer udfoldede en Rundhaandethed, der øgede den Skare af Venner og Veninder, som omgav ham, paa samme Tid som den øgede hans Gæld. 1787 tog Faderen det drastiske Skridt at erklære sin — allerede da gifte og hjemfarne — Søn umyndig og optog et Laan paa 46.000 Rdlr. for at betale den mest presserende Del af hans Gæld; et Skridt, som dog formentlig først og fremmest skal betragtes som en Manøvre overfor Kreditorerne.

Under Militærtjenesten boede han først i Kalundborg, senere i Slesvig, hvor han knyttedes til Landgreve Carl af Hessens Hof, og hvor han endnu i otte Aar efter Faderens Død førte et fyrsteligt Hus som — for atter at citere Lütken — »grand seigneur, Skjønaand, aimable roué, oplyst Menneskeven og Mæcenat for Musik og Theater«. Hver Lørdag gav han store gratis Koncerter, og det gottorpske Hofteater, som han oprettede og delvis underholdt, spil-

lede tre Gange om Ugen. Sit Yndlingsstykke, Olufsens »Gulddaasen«, oversatte han til Tysk, og saavel Schiller og Shakespeare som Mozart stod stadig paa Plakaten. At hans Gæld under disse Omstændigheder voksede ud i det blaa, siger sig selv; 1794 blev han sat under Administration, og Gælden opgjort til over 1 Million Rigsdaler. Denne Kæmpeformue havde han dog ikke sat over Styr alene, Faderen havde ydet sit vægtige Bidrag dertil, og Grevskabet Laurvig var et urentabelt Foretagende, som han 1805 lykkeligt slap af med til Staten. Administrationskommissionen optog et Laan paa 800.000 Rdlr. i Grevskabet til Afvikling af Gælden, og Greven blev sat paa fast Gage — 9000 om Aaret. 1798 flyttede han til Tranekær og fik saa økonomisk noget friere Hænder. Musikkorpset tog han med sig og byggede Huse til dets Medlemmer i Tranekær By og deltog selv i Koncerterne som Sanger. Først Pengekrisen 1813 standsede Udfoldelsen af denne hans mest tiltalende Passion.

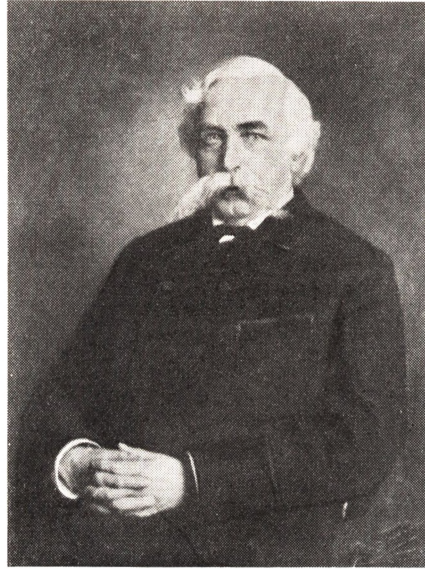
Nogen særlig betydelig militær Uddannelse har Frederik Ahlefeldt-Laurvig næppe haft; han deltog 1788 som Major i det korte Felttog mod Sverige, men 1793 trak han sig definitivt tilbage fra Tjenesten. Begivenhederne i 1801, Krigen med England og Spaniernes Ankomst til Langeland skulde imidlertid give ham Lejlighed til at vise, at han var andet og mere end den lystige Soldebroder og galante Ødeland. 1801 organiserede han som Kommandør for Langelands Væbning Øens Forsvar, 1802 udnævntes han til Generalmajor, og hans administrative og organisatoriske Evner og Koldblodighed stod i 1807 sin Prøve. Da Krigen var brudt ud 16. August, ilede Generalen til Kiel for at stille sig til Kronprinsens Raadighed og fik overdraget Ledelsen af Forsvaret paa Langeland, Ærø og Taasinge som selvstændig Højstkommanderende, kun Kronprinsen underlagt, og da engelske Orlogsskibe viste sig i Storebælt, blev Forsvaret organiseret. Ved en passende Blanding af store Belønninger og strenge Straffe oprettede han hurtigt Disciplinen, hjulpet af den almindelige Forbitrelse over Københavns Bombardement, som Grundtvig har skildret i følgende Linjer:

*Der sidder den Greve bleg som et Lig,
Kan Ordet ej sige for Smerte,
Det kjender kun Gud udi Himmerig,
Hvad hver maatte føle i Hjerte.*

Ahlefeldt har sammen med Willemoes Æren af, at det trods Englændernes Spærring af Storebæltsoverfarten blev muligt at overføre Mandskab og Materiel fra Fyn til Sjælland, og under Spaniernes Ophold paa Øen, hvorfra de kom i Forbindelse med Englænderne, var hans Adfærd netop, som man kunde vente af en dansk Officer og Patriot. Efter at have opnaaet Kontakt med de engelske Skibe havde Spanierne ført en stor Del af deres Tropper til Langeland, arresteret den franske Øverstkommanderende og faktisk besat Øen. Da der gik Rygter om franske Tropicenkonzentrationer ved Svendborg, besluttede de spanske Ledere at forhindre Ahlefeldt i at gøre fælles Sag med Franskmandene og sendte ham en Opfordring til øjeblikkelig Kapitulation med Afvæbning af Øens Styrker, Aflevering af Vaaben og Forraad og neutral Holdning, saafremt Franskmandene gik i Land paa Øen. Ahlefeldts Svar var ganske utvetydigt: »Jeg er dansk Officer, aldrig saalænge mine Øjne er aabne, lader jeg saaledes min Nation vanære; mine Ejendommes Ruin er ligegyld-

Gehejmekonferensraad, Grev Christian Johan Frederik Ahlefeldt-Laurvig til Langeland (1789—1856). Efter Maleri af Wilhelm Marstrand.

Gehejmekonferensraad, Grev Frederik Ludvig Vilhelm Ahlefeldt-Laurvig (1817—1889).

Kammerherre, Grev Christian Ahlefeldt-Laurvig til Langeland (1844—1917).

dig for mig, men ei min Nations og min Ære.« Hans faste Holdning bevirkede, at Spanierne nøjedes med at besætte de militære Positioner, men gav Afkald paa Øens Demilitarisering. Intet Under, at Soldaterkongen Frederik VI betragtede ham som »sin sande Ven og en sjælden fornuftig og god Patriot.«

Ogsaa som Godsadministrator har Generalen indlagt sig megen Fortjeneste; denne Mand, der tilsyneladende var Letsindigheden selv, ansvarsløs overfor sig og sin Slægt, var i Forholdet til sit Land og sine Bønder sin egen Modsatning. Begeistret for alt det nye og gode i Tiden og offervillig uden Hensyn til egne Interesser afholdt han alle Omkostningerne ved Udskiftningen, og allerede 1791 fastsattes Hoveriet, for i de følgende Aar hurtigt at blive afløst; hans Planer om at lade Arvefæstet overgaa til Selveje kom derimod kun i ringe Grad til Udførelse. »Intet er mig kiærere end at favorisere mine Bønder i alt mueligt,« skrev han 1795, og det var ikke tomme Ord. Talrige Eksempler viser, hvorledes han selv rastløs fulgte alle Detailler, snakkede med Bønderne om deres Drift og med Sognefogederne om Vejenes Istandsættelse, sørgede for Forraadskøb til de fattige i strenge Vintre, og saavel for Skolevæsenet som for Sundhedsvæsenet paa Langeland udrettede han et overordentligt stort og værdifuldt Arbejde; det er Generalen, som har indført Koppevaccinen paa Øen, det var ham, der skaffede den eksaminerede Jordemødre og paa Tranekær oprettede en hel Øjenklinik. At hans Forsøg paa at indføre Roesukkeret slog fejl, skyldes mere hans Mangel paa Evne til at se sine Folk an end hans Offervilje, og at Langelands patriotiske Selskab, hvis Formaal var at fremme Industri og Vindskibelighed, heller ikke ret vilde trives, laa mere i Tidsforholdene end i Fejl fra hans Side. 1815—30 boede han en Del i Odense, idet han, der 1813 var blevet Generaløjtnant, i disse femten Aar var Chef for det fynske lette Dragonregiment. Sine økonomiske Forhold naaede han aldrig at faa bragt i Orden, og da Pengekrisen kom til, gik det helt galt. 1821 blev han paa ny sat under Administration. 8. Marts 1832 døde han paa Tranekær og blev — Hader, som han hele sit Liv havde været af de aabne Begravelser inde i Kirkerne — bisat i Tovlykke Lystskov.

Tranekær gik derefter over til Sønnen Greve Christian Johan Frederik Ahlefeldt-Laurvig (1789—1856), der støttet af de økonomiske Opgangstider og af de fra Oldefaderen arvede Evner ved Sparsommelighed fik bragt Orden i det Kaos, Faderen havde efterladt ham. Under hans Søn og Efterfølger, Gehejmekonferensraad Greve Frederik Ludvig Vilhelm Ahlefeldt-Laurvig (1817—89) gennemførtes Overgangen til Selveje; det almindelige Bortsalg begyndte 1874 og skete paa Vilkaar, der tog store Hensyn til Bøndernes Interesser. Gehejmeraaden lod 1862—63 Tranekær Slot restaurere under Arkitekt Tholles Ledelse og efter Tegning af Nebelong; ved denne Istandsættelse fik Fløjene takkede og blindingsprydede Gavle og i Vinklen rejstes det anselige ottekantede Taarn med sit slanke Spir. Den Sans for Hjælpsomhed, Ønsket om at favorisere sine Bønder, som *F. L. V. Ahlefeldt-Laurvig* — den gamle Excellence — havde arvet efter sine Forfædre, bragte han videre til sin Søn Greve Christian Ahlefeldt-Laurvig (1844—1917), der indlagde sig stor Fortjeneste ved den Offervilje, hvormed Landbrugsforsøg og Landbrugsuddannelse blev taget op paa Tranekær, hvis Drift vakte berettiget Opmærksomhed i vide Kredse omkring Aarhundredskiftet.

Under hans Søn Lensgreve *Frits Ahlefeldt-Laurvig* (f. 1870) overgik Grevskabet Langeland 1928 til fri Ejendom.

Sikkert med Rette har Langelands Historiker, Vilhelm Lütken, betragtet Grevskabets Oprettelse i 1672 som en Fordel for Øen. Der fulgte straks og senere alvorlige Skyggesider med den enestaaende Stilling, som Grevskabets Besiddere fik paa Øen, men noget haardt eller smaaligt Herskab blev »de vilde Ahlefeldt'er« ikke. Og — skriver Lütken — »just i afgørende Tider handlede de med en Almensans og et uegennyttigt Syn paa deres Stillingens Pligter, som i høj Grad kom deres Undergivne til Gode. At de langelandske Bønder i lang Tid kunde regnes til de første i Landet i Velstand og Velvære og i praktisk Dygtighed og Forstandsoplysning, hænger for en ikke ringe Del sammen med, hvad Grevskabet ved sin Oprettelse friede dem fra og paa senere Tidspunkter hjalp dem til.«

ALBERT FABRITIUS